

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-16>

УДК 327.82:339.97

НАУКОВА ДИПЛОМАТІЯ В СИСТЕМІ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

SCIENTIFIC DIPLOMACY IN THE TRADE AND ECONOMIC RELATIONS SYSTEM OF UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION

Миронова Мар'яна Ігорівнакандидат економічних наук,
Львівський торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1438-4394>**Myronova Mariana**

Lviv University of Trade and Economics

У сучасному світі, де міжнародні відносини відіграють ключову роль у розвитку країн, наукова дипломатія стає все більш актуальною. Це новий напрямок дипломатичної діяльності, який базується на використанні наукових досягнень та зв'язків для сприяння розвитку торговельно-економічних відносин. Мета статті – розкрити вплив наукової дипломатії на торговельно-економічні відносини України та ЄС, дослідити нові підходи у науковій дипломатії для покращення двосторонніх та багатосторонніх відносин між країнами. Розглядаються аспекти наукової дипломатії в системі торговельно-економічних відносин, такі як співпраця у сфері наукових досліджень та інновацій, сприяння просуванню економічних інтересів країн, підвищення престижу країни та формуванні позитивного іміджу, а також вплив на політичні рішення, пов'язані з торговельно-економічними відносинами між країнами.

Ключові слова: наукова дипломатія, торговельно-економічні відносини, Україна, Європейський Союз.

In today's world, where international relations play a key role in the development of countries, science diplomacy is becoming increasingly relevant. This is a new area of diplomatic activity based on the use of scientific achievements and connections to promote trade and economic relations development. This paper will consider the main aspects of scientific diplomacy in the system of trade and economic relations between Ukraine and the European Union. One of the main aspects of science diplomacy in the system of trade and economic relations is cooperation in the field of research and innovation. Ukraine has considerable potential in these areas and the EU has a large market for new technologies and developments. Through science diplomacy both sides can cooperate in creating joint research projects, exchanging knowledge and technologies which will contribute to the development of trade relations. Another important aspect of science diplomacy is to promote the economic interests of countries. In the context of relations between Ukraine and the EU this means actively engaging scientists and experts to conduct analytical researches, develop strategies and recommendations on trade and economic cooperation. This approach brings together the scientific community with the business community and diplomatic representatives to work together to ensure the effectiveness of trade agreements and build trust between the parties. In addition science diplomacy has great potential to raise the country's prestige and build a positive image. Ukraine can use scientific achievements and cooperation with the EU to confirm its status as a country with a developed scientific and technological base. This could help attract foreign investments, develop research centres and high-tech industries. Science diplomacy can also influence political decisions related to trade and economic relations between Ukraine and the EU. This approach allows scientists and experts to have an impact on shaping the political dialogue and making important decisions.

Keywords: scientific diplomacy, trade and economic relations, Ukraine, the European Union.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де міжнародні відносини відіграють ключову роль у розвитку країн, наукова дипломатія стає все більш актуальною. Цей новий напря-

мок дипломатичної діяльності базується на використанні наукових досягнень та зв'язків для сприяння розвитку торговельно-економічних відносин.

Наукова дипломатія може бути визначена як дипломатична діяльність, що базується на використанні наукових знань і досягнень для досягнення політичних та економічних цілей. Цей підхід передбачає співпрацю між науковцями, дипломатами та бізнес-групами для сприяння розвитку торговельних відносин. Україна, як країна, що активно розвиває свою торговельно-економічну сферу, має великий потенціал для використання наукової дипломатії у відносинах з Європейським Союзом (ЄС).

Сучасна наукова дипломатія – це безперервна, багатопланова спільна діяльність наукового товариства, держави та бізнесу щодо реалізації національної зовнішньоекономічної політики з найбільшими для країни вигодами та мінімальними витратами. Головною метою наукової дипломатії є оптимізація зовнішньоекономічних зв'язків, зміцнення конкурентоспроможності країни в умовах глобалізації та зростаючої відкритості вітчизняного народного господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасній науковій літературі порівняно небагато досліджень, присвячених питанням наукової дипломатії та її ролі у системі міжнародних економічних відносин, зокрема торговельно-економічних. У вчених, які працюють із цією темою, а саме: N. Fedoroff, T. Legrand, D. Stone та ін., прослідковується тенденція акцентування важливості поєднання науки з дипломатією в контексті науково-технічного розвитку, припинення воєн, глобалізації економіки та торговельно-економічних відносин [1–3]. Серед українських вчених варто виділити А. Атаманенко та Н. Мартинюк, які досліджують феномен наукової дипломатії у глобалізованому світі [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Недостатньо вивченими залишаються питання ролі наукової дипломатії для встановлення міцних торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС.

Формулювання цілей дослідження.

Мета статті – розкрити вплив наукової дипломатії на торговельно-економічні відносини України та ЄС, дослідити нові підходи у науковій дипломатії для покращення двосторонніх та багатосторонніх відносин між країнами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наукова дипломатія є формою міжнародних відносин, яка використовує наукову та технологічну співпрацю для сприяння миру та стабільності. Сьогодні наукова дипломатія виходить на перший план як новітній вимір міждержавних відносин. Вона діє у безперерв-

ному діапазоні термінів від політичних до стійких часових масштабів. Оскільки виклики світу щораз більше виходять за прийнятні межі, дослідники створюють міжнародні наукові коаліції для вирішення глобальних проблем [5].

2009 рік вважається переломним в історії наукової дипломатії. Саме тоді наукову дипломатію почали сприймати як нову галузь науки, а також як практичний, дуже функціональний і водночас дешевий та ефективний інструмент для подальшого розвитку в глобальному масштабі. Дві відомі дослідницькі установи – Королівське товариство в Лондоні (Великобританія) та Американська асоціація сприяння розвитку науки (AAAS) у Вашингтоні (США) – заклали основи сучасного розуміння й оцінювання важливої, але недооціненої ролі наукової дипломатії, опублікувавши працю «New Frontiers in Science Diplomacy: Navigating the Changing Balance of Power» (Нові межі наукової дипломатії: навігація в мінливому балансі сил) [6].

Наукова дипломатія є дотичною до інших підвидів публічної дипломатії: освітньої, експертної, дипломатії знань. Вони є взаємодоповнюваними, проте мають у своїй основі кілька відмінних акцентів. Зокрема, в «Стратегії публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки» вона є одним цілим із освітньою та має реалізовуватися шляхом популяризації науково-технічних досягнень України, підтримання міжнародного співробітництва в галузі освіти та науки, сприяння проведення спільних міжнародних досліджень, наукових обмінів. У межах цього запланована тісна координація та співпраця з науковими та освітніми закладами, експертним середовищем за кордоном [7]. Експертна дипломатія має реалізовуватися шляхом системної роботи з представниками експертного середовища формальними і неформальними способами, в т. ч. у співпрацюючи з науковими установами [4, с. 93].

Україна та ЄС мають довгу історію співпраці та партнерства. З 2014 року, після Революції Гідності, Україна почала активно працювати над поглибленням відносин з ЄС та її інтеграцією в європейські структури. Одним із інструментів, які було використано для досягнення цих цілей, стала наукова дипломатія. Одним із головних аспектів наукової дипломатії в системі торговельно-економічних відносин є співпраця у сфері наукових досліджень та інновацій. Україна має значний потенціал у цих галузях, а ЄС – великий ринок для впровадження нових технологій і розробок.

Завдяки науковій дипломатії, обидві сторони можуть співпрацювати у створенні спільних наукових проєктів, обміні знаннями та технологіями, що сприятиме розвитку торговельних зв'язків. Співпраця України та ЄС у сфері наукових досліджень та інновацій є важливим напрямом розвитку обох сторін. Ця співпраця дозволяє обмінюватися знаннями, технологіями та експертизою, що сприяє прискоренню наукового прогресу та стимулює економічне зростання. Україна як асоційований член ЄС має можливість брати участь у різних програмах та ініціативах, спрямованих на підтримку наукових досліджень та інновацій. Одна з таких програм – Горизонт 2020, яка є найбільшою європейською програмою з наукових досліджень та інновацій. Україна бере участь у цій програмі з 2015 року й успішно здійснює співпрацю з іншими країнами-учасницями.

Важливим напрямком співпраці є спільні наукові проєкти. Українські науковці мають можливість співпрацювати з колегами з ЄС у таких галузях медицини, енергетики, інформаційних технологій та багатьох інших. Це дозволяє обмінюватися дослідницькими результатами, використовувати нові методи та технології, а також отримувати доступ до фінансової підтримки для здійснення наукових досліджень. Крім того, співпраця України та ЄС у сфері наукових досліджень та інновацій сприяє розвитку інноваційного підприємництва в Україні. Європейські компанії та інвестори зацікавлені у співпраці з українськими стартапами та інноваційними підприємствами. Це стимулює розвиток технологічних індустрій та сприяє створенню нових робочих місць. Співпраця України та ЄС у сфері наукових досліджень та інновацій є важливим фактором для розвитку країни. Вона сприяє модернізації української науки, підвищенню конкурентоспроможності українських науковців та допомагає впровадженню нових технологій та інноваційних рішень. Така співпраця сприяє зміцненню взаємовигідних відносин між Україною та ЄС та сприяє подальшому розвитку обох сторін.

Ще одним важливим аспектом наукової дипломатії є сприяння просуванню економічних інтересів країн. У контексті відносин України та ЄС це означає активне залучення науковців та експертів для проведення аналітичних досліджень, розробки стратегій та рекомендацій із питань торговельно-економічного співробітництва. Такий підхід дозволяє об'єднати наукову спільноту з бізнес-середовищем та дипломатичними пред-

ставниками для спільної роботи над забезпеченням ефективності торговельних угод та зміцнення довіри між сторонами. Україна та ЄС підтримують тісні економічні відносини, спрямовані на сприяння просуванню економічних інтересів обох сторін. Ця співпраця є важливою для України, оскільки сприяє розвитку її економіки, зміцненню торговельних зв'язків, підвищенню інвестиційного потенціалу та створенню нових робочих місць.

Одним із основних напрямків сприяння просуванню економічних інтересів України в контексті відносин з ЄС є поглиблення торговельних зв'язків. Україна є великим експортером сільськогосподарської продукції, машинобудівних виробів, хімічної продукції та інших товарів, які мають великий попит на європейському ринку. Тому, отримання доступу до європейського ринку є дуже важливим для економічного розвитку України.

Загалом обсяги торгівлі ЄС з Україною за останнє десятиріччя характеризуються позитивною динамікою, що представлено на рис. 1. У 2022 році обсяг експорту з країн Євросоюзу до України досяг 30 090 млн євро (найбільші експортери – Польща, Німеччина, Угорщина, які у сукупності забезпечили 54,3% експорту товарів та послуг до України). Водночас імпорт товарів з України до ЄС становив 27 632 млн євро (найбільший обсяг імпорту – 38% – забезпечили ті ж країни) [8].

Угода про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС набула чинності 1 січня 2016 р. Ця угода має на меті знизити митні бар'єри й інші торговельні обмеження між Україною та ЄС, що сприятиме збільшенню обсягів торгівлі та залученню іноземних інвестицій. Також Україна активно працює над гармонізацією своїх стандартів з європейськими, що спрощує взаємний доступ до ринків. 4 червня 2022 р. набув чинності Регламент Європейського Парламенту та Ради № 2022/870 про тимчасові заходи з лібералізації торгівлі [9]. Це рішення доповнює можливості, які мають українські експортери відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Ще одним важливим аспектом сприяння просуванню економічних інтересів України є залучення іноземних інвестицій. ЄС є найбільшим інвестором в Україну, а також найбільшим торговельним партнером. Залучення іноземних інвестицій є необхідним для розвитку української економіки, модернізації промисловості, створення нових робочих місць та підвищення життєвого рівня

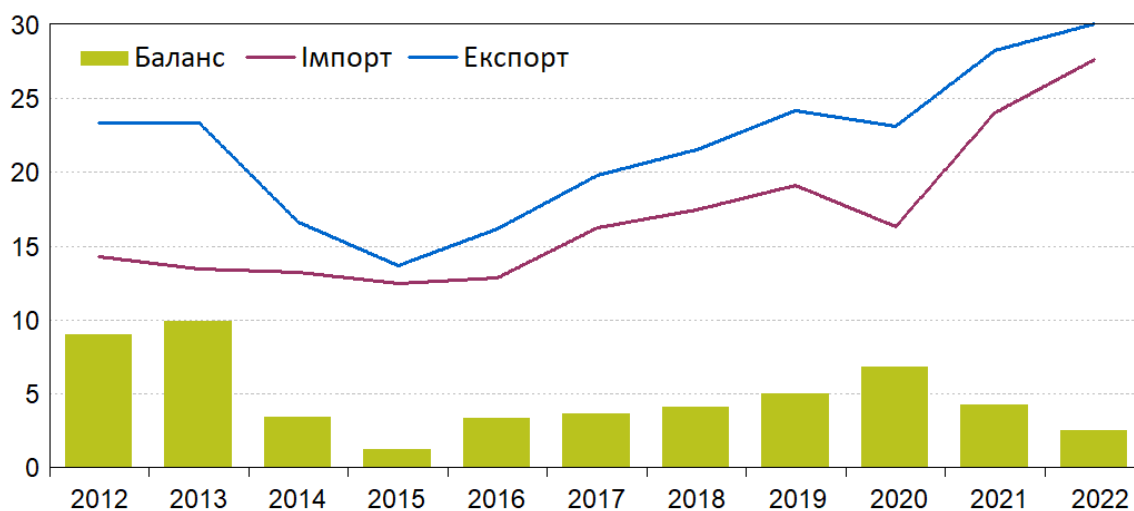

Рис. 1. Обсяги торгівлі ЄС з Україною у 2012–2022 рр., у млрд євро

Джерело: [8]

населення. У рамках співпраці з ЄС Україна активно працює над поліпшенням інвестиційного клімату, спрощенням процедур інвестування та захистом прав інвесторів. З метою залучення іноземних інвестицій, українська влада проводить реформи у сфері права, оптимізує податкову систему та спрощує адміністративні процедури. Це забезпечує більшу привабливість України для іноземних інвесторів і сприяє розвитку їхньої діяльності в країні. Крім того, співпраця України та ЄС також спрямована на розвиток інноваційної економіки та підтримку малого та середнього бізнесу. ЄС надає фінансову та технічну підтримку для розвитку інноваційних проєктів і підприємств, що сприяє залученню нових технологій та розширенню економічного потенціалу.

Отже, сприяння просуванню економічних інтересів України в контексті відносин з ЄС є важливим напрямком співпраці між обома сторонами. Це сприяє розвитку української економіки, зміцненню торговельних зв'язків, залученню іноземних інвестицій та створенню нових робочих місць. Крім того, наукова дипломатія має великий потенціал у підвищенні престижу країни та формуванні позитивного іміджу. Україна може використовувати наукові досягнення та співпрацю з ЄС для підтвердження свого статусу країни з розвинутою науково-технологічною базою. Це може сприяти залученню іноземних інвестицій, розвитку наукових центрів та високотехнологічних індустрій. Підвищення престижу та формування позитивного іміджу України в контексті торговельно-економічних відносин України та ЄС є важливим завдан-

ням для нашої країни. Україна має значний потенціал для розвитку торгівлі та економіки, проте необхідно активно працювати над покращенням свого іміджу, щоб привабити іноземних інвесторів та розширити торговельні зв'язки з ЄС.

Одним із перших кроків до підвищення престижу України є поліпшення інвестиційного клімату. Уряд України повинен запровадити реформи, спрямовані на полегшення умов для бізнесу та забезпечення стабільності правової системи. Це передбачає спрощення процедур реєстрації підприємств, зменшення бюрократичних перешкод та забезпечення захисту прав власності. Крім того, необхідно активно просувати позитивний імідж України на зовнішніх ринках. Для досягнення цієї мети Україна повинна активно використовувати засоби масової інформації, соціальні мережі й інші комунікаційні канали для розповсюдження позитивних новин про успіхи країни. Важливо акцентувати увагу на потенціалі України як країни з високим рівнем технологічного розвитку й освіти, а також на конкурентоспроможності українських товарів і послуг на світовому ринку. Україна також повинна активно сприяти розвитку торговельних відносин з ЄС. Важливо залучати європейських інвесторів до української економіки, створювати сприятливі умови для експорту українських товарів та послуг на європейський ринок. Для цього потрібно проводити реформи в сфері торговельної політики, спрямовані на зниження митних бар'єрів та впровадження європейських стандартів і норм. Одним із ефективних способів покращити імідж України є реалізація проєктів спільно з ЄС. Спільні

проекти в галузі інфраструктури, енергетики, туризму та інших сфер можуть сприяти розвитку торговельно-економічних відносин та підвищенню престижу України. Такі проекти демонструють готовність України до співпраці з ЄС та відкритість для іноземних інвесторів. Крім того, необхідно активно сприяти розвитку економічних зв'язків між регіонами України та ЄС. Залучення регіонів до торговельно-економічного співробітництва з ЄС може сприяти розвитку місцевих економік та підвищенню життєвого рівня населення. Підвищення престижу та формування позитивного іміджу України в контексті торговельно-економічних відносин України та ЄС вимагає комплексного підходу та активних заходів з боку українського уряду. Поліпшення інвестиційного клімату, активне просування позитивного іміджу, сприяння розвитку торговельних відносин з ЄС та реалізація спільних проєктів можуть допомогти Україні зайняти гідне місце на світовій арені та забезпечити стабільний економічний розвиток країни.

Наукова дипломатія також може впливати на політичні рішення, пов'язані з торговельно-економічними відносинами між Україною та ЄС. Наукові дослідження й аналітичні звіти можуть бути використані для обґрунтування необхідності певних політичних кроків або реформ. Такий підхід дозволяє науковцям та експертам мати вплив на формування політичного діалогу та прийняття важливих рішень.

Наукова дипломатія – це, по суті, новий напрямок зовнішньої політики, який поєднує наукові дослідження та академічну співпрацю з політичним діалогом та дипломатичними зусиллями. Вона спрямована на підтримання та розвиток відносин між державами, залучення іноземних інвестицій, встановлення торговельних контактів та партнерств.

Позитивний вплив наукової дипломатії на національну економіку України можна розглядати з різних точок зору (рис. 2).

Наукова дипломатія також сприяє розвитку торговельно-економічних відносин шляхом створення сприятливого клімату для бізнесу та просування інтересів українських компаній на європейському ринку. Шляхом наукових обмінів та співпраці українські підприємства отримують можливість вивчати європейський досвід, вдосконалювати свої технології та стандарти. Це дозволяє їм стати конкурентоспроможними на європейському ринку та залучити нових клієнтів та партнерів.

Отже, вплив наукової дипломатії на торговельно-економічні відносини між Україною та ЄС є багатограним і має величезний потенціал для розвитку. Шляхом зміцнення наукових зв'язків, стимулювання іноземних інвестицій, підвищення рівня освіти та наукових стандартів, наукова дипломатія допомагає Україні реалізувати її потенціал та зайняти гідне місце на європейській арені.

Висновки. Наукова дипломатія в системі торговельно-економічних відносин України та

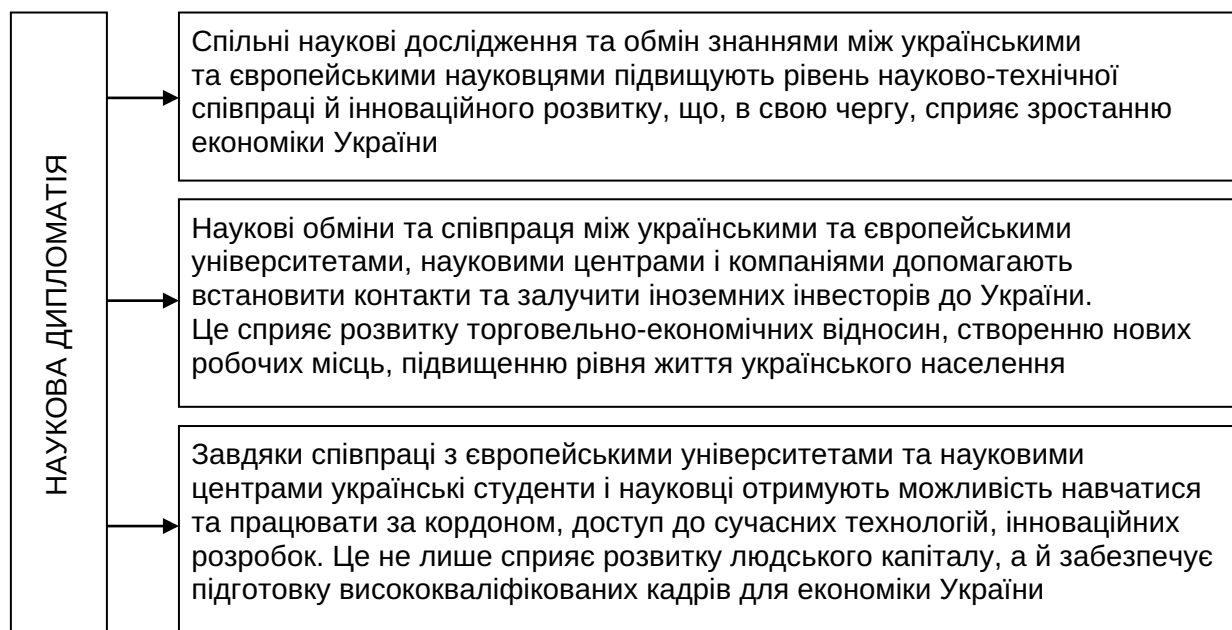

Рис. 2. Вплив наукової дипломатії на економіку України

Джерело: авторська розробка

ЄС є важливим інструментом для сприяння розвитку та зміцнення торговельно-економічних зв'язків. Цей підхід передбачає співпрацю між науковцями, дипломатами та бізнес-групами для досягнення політичних та економічних цілей. Використання наукових досягнень та співпраця у сфері наукових досліджень та інновацій сприятимуть розвитку торговельно-економічних відносин, підвищенню престижу країни та впливу на політичні рішення. Наукова дипломатія є потужним інструментом,

який може забезпечити взаємовигідну співпрацю між Україною та ЄС.

Виділення наукової дипломатії як самодостатнього феномену, відмінного від культурної/публічної дипломатії, є новою перспективою для поглиблення досліджень у цьому напрямку. Вивчення можливостей поширення та технологій впливу наукової дипломатії на зовнішньоекономічні відносини України з ЄС є перспективним напрямом для подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Fedoroff N. V. Science Diplomacy in the 21st Century. *Cell*. 2009. Vol. 136 (1). P. 9–11. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cell.2008.12.030>
2. Legrand T., Stone D. Science Diplomacy and Transnational Governance Impact. *British Politics*. 2018. Vol. 13 (3). P. 392–408. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41293-018-0082-z>
3. Stone D. Knowledge Actors and Transnational Governance: the Public-Private Policy Nexus in the Global Agora. Palgrave MacMillan, 2013. 222 p.
4. Атаманенко А., Мартинюк Н. Наукова дипломатія у глобалізованому світі: концептуалізація явища. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2022. Вип. 4. С. 88–97. DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2022.04.088>
5. Миронова М.І. Наукова дипломатія та її вплив на систему міжнародних економічних відносин. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2022. Вип. 66. С. 72–77. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-66-10>
6. Koppelman B., Day N., Davison N., Elliott T., Wilsdon J. New Frontiers in Science Diplomacy: Navigating the Changing Balance of Power. The Royal Society, 2010. URL: https://www.aaas.org/sites/default/files/New_Frontiers.pdf
7. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Стратегії/public-diplomacy-strategy.pdf>
8. EU Trade with Ukraine – Latest Developments. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments
9. Regulation (EU) 2022/870 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/870>

REFERENCES:

1. Fedoroff, N. V. (2009) Science Diplomacy in the 21st Century. *Cell*, 136 (1), 9–11. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cell.2008.12.030>
2. Legrand, T. & Stone, D. (2018) Science Diplomacy and Transnational Governance Impact. *British Politics*, 13 (3), 392–408. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41293-018-0082-z>
3. Stone, D. (2013) Knowledge Actors and Transnational Governance: the Public-Private Policy Nexus in the Global Agora. Palgrave MacMillan. 222 p.
4. Atamanenko, A. & Martyniuk, N. (2022) Naukova dyplomatiya u hlobalizovanomu sviti: kontseptualizatsiya yavlyshcha [Science Diplomacy in the Globalized World: Conceptualization of the Phenomenon]. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*, 4, 88–97. DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2022.04.088> (in Ukrainian)
5. Myronova, M.I. (2022) Naukova dyplomatiya ta yiyi vplyv na systemu mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn [Scientific Diplomacy and Its Impact on the System of International Economic Relations]. *Visnyk LTEU. Ekonomichni nauky*, 66, 72–77. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-66-10> (in Ukrainian)
6. Koppelman, B., Day, N., Davison, N., Elliott, T. & Wilsdon, J. (2010) New Frontiers in Science Diplomacy: Navigating the Changing Balance of Power. The Royal Society. Available at: https://www.aaas.org/sites/default/files/New_Frontiers.pdf
7. Stratehiya publichnoyi dyplomatiyi Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrayiny na 2021–2025 roky [Public Diplomacy Strategy of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine for 2021–2025]. Available at: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Стратегії/public-diplomacy-strategy.pdf> (in Ukrainian)
8. EU Trade with Ukraine – Latest Developments. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments
9. Regulation (EU) 2022/870 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2022. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/870>